

משנה

המשנה ממשיכה בביאור דיני צירוף איסורים שונים לשיעור אחד: הַעֲרָלָה - פירות אילן שגדלו תוך שלש שנים לנטיעתו שדינם שאסורים באכילה ובהנאה, וְכֵלָאֵי הַכֶּרֶם - הצומח מגפנים ומיני זרעים שנורעו בתערובות שאסורים באכילה ובהנאה, מִצְמָרְפִּין זֶה עִם זֶה - אם אכל מזה חצי זית ומזה חצי זית, מצטרפים ולוקה. רַבִּי שְׁמֵעוֹן אָמַר אֵין מִצְמָרְפִּין, ואינו לוקה.

גמרא

הגמרא מקשה על רבי שמעון: וּמִי צָרִיף רַבִּי שְׁמֵעוֹן לְצִרְפֵי - וכי באופן שאכל פחות מכזית מערלה ומכלאי הכרם סובר רבי שמעון שיש צורך בצירופם כדי לחייבו מלקות, וְהִתְנִיף, רַבִּי שְׁמֵעוֹן אָמַר, אכילת כָּל שֶׁהוּא מכל איסורים שבתורה דיה לְהַתְחַיֵּב עליה מְבוֹת, לפי שהשיעורים לא נאמרו אלא לחייבו חטאת בשגגה, אבל לחייב מלקות לאוכל במזיד לא נאמר שיעור. מתרצת הגמרא: הֲנִי - פרש דברי רבי שמעון שכוונתו שאֵין צָרִיבִין לְצָרְף, מאחר שלדעתו לוקה על אכילת כל שהוא.

משנה

מבואר במסכת כלים (פכ"ז מ"ב) ששיעור מיני אריג ובגדים והדומה להם לענין קבלת טומאה חלוק, והכלל בזה, שאין הבגד מקבל טומאה אלא כאשר ראוי הוא לתשימש, וככל שהבגד רך ודק יותר ראוי הוא בשיעור קטן יותר. ושיעור מיני אריג ובגדים לטומאת מגע, בשלש על שלש אצבעות, ולענין טומאת מדרס בשלשה על שלשה טפחים. והשק העשוי משער עוים שהוא עבה יותר, שיעורו ארבעה על ארבעה טפחים. והעור שהוא מחצלת של חבלים או קנים או גמי, בששה על טפחים. ומפץ שהוא מחצלת של חבלים או קנים או גמי, בששה על ששה טפחים. המשנה כאן תבאר צירוף מינים אלו זה עם זה: הַכֶּנֶד העשוי מצמר או פשתן וְהַשֶּׁק, וכן הַשֶּׁק וְהַעוֹר של בהמה או חיה, וכן הַעוֹר וְהַמַּפָּץ, כֹּלֵן מִצְמָרְפִּין זֶה עִם זֶה להשלים האחד את שיעור האחר. אָמַר רַבִּי שְׁמֵעוֹן, מֶה מַעַם מצטרפים מינים אלו ששיעורם חלוק זה מזה, והלא שנינו לעיל (פ.) שכל שאין שיעורם שווה אינם מצטרפים. מַפְנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִן לְטִמְאָה בְּמוֹשָׁב - משום שאם צירף מהם חתיכות קטנות כדי לישב עליהן, ויש בכולן טפח על טפח, מקבלת טומאת מדרס כמבואר בברייתא להלן, ושיעורים אלו האמורים לעיל לא נאמרו אלא בחתיכה שנודמנה מהן ולא נעשתה בכוונה מיוחדת. והואיל ומצטרפים לענין זה, מועיל צירופם גם לענין השלמת השיעור האמור בהם כשלא נעשו בכוונה מיוחדת.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא שמתוך דבריה יתפרשו דברי רבי שמעון: תֵּנָא, אם קִיצַע - חתך מְבוּלָן - מכל המינים האמורים במשנה בגד שק עור ומפץ, וצירפן וְעִשָּׂה מֵהֵן בְּגַד לְמִשְׁכָּב - וחשב על בגד זה לשכב עליו על ידי שיעשהו טלאי בכסת המיועדת לשכיבה, מקבל טומאת מדרס בְּשִׁלְשָׁה על שלשה טפחים, וכמו שנבאר שהשיעורים לא נאמרו אלא בחתיכות מינים אלו שנודמנו בלא כוונה. ואם תיקן חתיכה זו לְצוּרִךְ מוֹשָׁב - לעשותה טלאי לבגד המיוחד לישובה, שיעורה בְּטַפַּח על טפח. ואם תיקנה לְצוּרִךְ אֲחִיזָה - לאחוז בה מה שיבואר להלן, שיעורה בְּכָל שֶׁהוּא. מבררת הגמרא: מֵאֵי לְאֲחִיזָה' - מזה תשימש האחיה שראוי לו בגד כל שהוא. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ אָמַר רַבִּי יְנָאי, שָׁבֵן עוֹמֵד לְגוּלָה - לאריגה, שבשעת האריגה נמתחים החוטים ועלולים להיפסק, ולכן דרך האורגים להחליקם בסובין או בשאר דבר דק כדי לחזקם, ודרך העושה כך לכרוך על אצבעו חתיכת בגד קטנה להגן על אצבעותיו שלא יתחכו על ידי החוט. הגמרא מביאה תשימש נוסף שראוי בגד זה: בְּמַתְנֵיתָא תֵּנָא, הוֹאִיל וְרָאִין לְקוֹצְצֵי תְּאֵנִים שורכם לכרוך על ידיהם בשעת קציצת התאנים בגד קטן, כדי שלא יתלכלכו בדבש התאנים.

פרק חמישי - הנהגה מן ההקדש

משנה

משנתנו מבארת באיזה אופנים חלים חיובי מעילה על הנהגה מהקדש: הַנְּהִיגָה מִן הַהֶקְדָּשׁ כשיעור שְׁוֵה פְרוּטָה, אָף עַל פִּי שְׁלֵא פָּגַם - שלא נפסד ההקדש מחמת הנאתו, מכל מקום כיון שנהגה מְעַל, וחייב לשלם להקדש מה שנהגה בתוספת חומש, ולהביא קרבן לכפרתו, דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וְחֻכְמִים אֲמִירִים, כָּל דְּבָר שֵׁישׁ בּו פָּגַם, כלומר, נהנה מחפץ שדרכו להיפגם מחמת השימוש, לא מְעַל עַד שִׁיפְגֹם בשוה פרוטה. וְשֵׁאִין בּו פָּגַם - אבל בחפץ שאין דרכו להיפגם מחמת השימוש, כִּיּוֹן שִׁנְהִיגָה, אָף עַל פִּי שְׁלֵא פָּגַם מְעַל. מבארת המשנה: בְּיָצַד חל החיוב אף בלא שפגם וכיצד דווקא כשפגם, נִתְּנָה אִשָּׁה קְמָלָא -תכשיט מזהב הקרוי 'ענק' של הקדש, בְּצִוְאַרְהָ, או שנתנה מְבַעֵת זהב של הקדש בְּיָדָהּ, או שְׁתָּה בְּכֹס הקדש שֶׁל וְהָב, מאחר שאין הזהב נפגם בהשתמשות, כִּיּוֹן שִׁנְהִיגָה מְעַל, אָף שְׁלֵא פָּגַם. אבל אם לְבַשׁ בְּהַלּוּךְ של הקדש, או בָּסָה עצמו בְּמַלְתֵי של הקדש, או בִּיקַע עצי חולין בְּקִרְדוֹם של הקדש, הואיל ודברים אלו דרכם להיפגם, לא מְעַל עַד שִׁיפְגֹם.

המשנה מביאה עוד אופנים שפעמים מעל דווקא כשפגם ופעמים גם בלא שפגם: הַנְּהִיגָה מִן הַחֲפָטָה, בְּשִׁהִיא חֵיָה, כגון שרכב עליה, לא מְעַל עַד שִׁיפְגֹם - שיכחש בשרה על ידי הרכיבה. אבל אם נהנה מחטאת בְּשִׁהִיא מְתָה, בין מתה תמימה בין בעלת מום, כִּיּוֹן שִׁנְהִיגָה מְעַל אָף שְׁלֵא פָּגַם, שבהמת הקדש שמתה אינה עומדת לפדייה, לפיכך דינה כדבר שאין בו פגם, שמועלים בו גם ללא שפגם.

גמרא

הגמרא דנה במחלוקת רבי עקיבא וחכמים במשנה: תֵּנָא - שנינו בברייתא, מוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא לְחֻכְמִים שהמועל בְּדָבָר שֵׁישׁ בּו פָּגַם, שלא מעל אלא אם כן פגם. אומרת הגמרא: אם מודה רבי עקיבא שדבר שיש בו פגם לא מעל עד שיפגם, הרי בהכרח שמה שאמר במשנה 'אף על פי שלא פגם מעל' היינו בדבר שאין דרכו להיפגם, ואם כן קשה, שהרי זו היא שיטת חכמים במשנה שאמרו שדבר שיש בו פגם לא מעל עד שיפגם, וּבְמֵאֵי קָא מִיפְלְגֵי - במה נחלקו חכמים ורבי עקיבא. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבָּא מחלוקתם היא בְּלְבוּשׁ מְצִיעָאָה -[אמצעי] שלובשים בין המלבוש העליון החיצוני שדרכו להיפגם מיד בלבישה ראשונה בחיכוך החלילים, ובין המלבוש הפנימי שעל בשרו, שאף הוא נפגם מיד בלבישה ראשונה מחמת היועה, אבל הלבוש האמצעי אינו נפגם עד זמן מרובה, וכמו 91 נחלקו בְּמַלְמְלָא - בגד של פשתן דק ביותר, שלפי ששוי רב בעליו שומרים עליו וזהירים ביותר שלא יפגם ואינם לובשים אותו אלא פעם או פעמיים בשנה ואין דרכו להפגם עד זמן מרובה. וסבר רבי עקיבא שהואיל ואין בגדים אלו נפגמים מיד דינם כדבר שאין בו פגם שאף על פי שלא פגם מעל, וחכמים סוברים שהואיל ולאחר זמן דרכם להפגם, דינם כדבר שיש בו פגם ולא מעל עד שיפגם.

בפרשת ויקרא בכתוב המדבר בענין מעילה בהקדש נאמר (ויקרא ה טו), נֶפֶשׁ כִּי תַמְעַל מְעַל וְחֻטְאָה בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשֵׁי הַשֵּׁם. הגמרא מביאה ברייתא הדרושת פסוק זה: תִּנְגּוּ רִבְּנֵי, נאמר בענין מעילה 'נֶפֶשׁ', ומשמעו שְׂאֵחַד הַיְחָדִד וְאֵחָד הַנְּשִׂיא -[מלך] וְאֵחָד הַמְּשִׁית - כהן גדול שנשמח בשמן המשחה, דינם שווה להתחייב על מעילתם בכל הדינים האמורים בפרשה.

עוד נאמר באותו פסוק: 'כִּי תַמְעַל מְעַל', ומפרשת הברייתא, אֵין מְעַל בכל מקום אֵלָא שְׁנוֹי, שהשתמש בחפץ של הקדש שינה את יעודו, שעמד לצורך גבוה ועשה בו מלאכת חול, וְכֵן הוּא אֲמַר (במדבר ה יב) בפרשת סוטה, 'אִישׁ אִישׁ כִּי תִשָּׂא אִשְׁתּוֹ וּמְעַלָה בּו מְעַל', והוא מעשה של שינוי, ששינתה שכיבת בעלה בשכיבת בוועלה. וְכֵן הוּא אֲמַר (דברים א' כה), 'וְיִמְעַל בְּאֵלֹהֵי

מבררת הברייא: שמא מאחר שלמדים דיני מעילה מתרומה, אין לי
 שימעול אלא האוכל, שגם פגם וגם נהנה, שכן מצינו בתרומה,
 (ו)נהנה ולא פגם פדבר שאין בו פגם, מנין שמעל. וכמו כן מנין
 שמועלים גם באופנים דלהלן: א. אכילתו ואכילת חברו – לקח שזה
 פרוטה של הקדש ואכל חציה והאכיל חציה לחבירו. ב. הנתינתו
 והנתינת חברו – לקח שזה פרוטה של הקדש ונהנה כחצי פרוטה ונתן
 לחבירו את החצי האחר ונהנה הוא. ג. הנאתו ואכילת חברו – סך
 בשמן של הקדש בחצי פרוטה והאכיל חבירו כחצי פרוטה. ד.
 אכילתו והנתינת חברו – אכל שמן של הקדש בחצי פרוטה וסך את
 חבירו בכחצי פרוטה, שמצטרפין אכילתו או הנאתו של זה עם
 אכילתו או הנאתו של זה ומעל. ואפילו לזמן מרובה, כלומר, אפילו
 אם אכל או נהנה כחצי שיעור בשחית והאכיל או הנהה את חבירו
 כחצי שיעור לערב, מנין שאף בזה מצטרפים המעשים ומעל. תלמוד
 לומר – מלמדנו הכתוב 'תמעול מעל', שמועל מכל מקום – בכל
 אופן, גם אם לא נעשה כל השיעור במעשה אחד אלא בהצטרפות
 שני אנשים ובהפרש זמן.
 דרשה שניה: מבררת הגמרא, מאחר שהוקשה מעילה לתרומה, אי
 מה – שמא נאמר כמו שבחטא האמור בתרומה לא צירף שתי
 אכילות באחד – שכדי להתחייב צריך חזר שיאכל שיעור שלם של
 כזית תוך כדי אכילת פרס ככתוב בעניינה (יקרא כב ד) 'ואיש כי יאכל',
 ואין אכילה פחותה מכזית, אף חטא האמור במעילה לא צירף
 (ו)צטרפו) שתי אכילות באחד, מנין שאם אכל היום חצי שיעור
 ואכל למחר חצי שיעור דהיינו שתי אכילות, שהן מצטרפות ומעל,
 ואפילו לזמן מרובה – כגון שהמתין בין אכילה לאכילה שנים או
 שלשה ימים, תלמוד לומר 'תמעול מעל', לחייב על מעילה מכל
 מקום – בכל אופן שהוא.
 דרשה שלישי: אי מה – שמא נאמר כמו שבחטא האמור
 בתרומה פנימתו והנאתו באחד – שיעור שלם באדם אחד ומעשה
 אחד, אף במעילה אינו חייב אלא אם אכל ונהנה בזמן אחד שיעור
 שלם לבדו, מנין לאכילתו ואכילת חברו שהן מצטרפות, ואפילו
 אם לא השלים שיעור אכילתו רק מכאן ועד שלש שנים מנין שהוא
 חייב, תלמוד לומר 'תמעול מעל', לחייב על מעילה מכל מקום –
 בכל אופן שהוא.
 דרשה רביעית: אי מה – האם נאמר בחטא האמור בתרומה
 לא מצאנו שיתחייב בתוספת חומש על אכילת התרומה

אבותיהם ויזנו אחרי הפעלים – עבדו לעבודה זרה ששמה בעל,
 ומעילה זו שינוי, ששינו עצמם מעבודת המקום לעבוד עבודה זרה.
 הברייא ממשיכה לדרוש את הנאמר בענין מעילה בהקדש. מבאר
 הברייא: לכך נאמר בפסוק 'חטאה', כי אילו לא נאמר, יבול מי
 שפגם את הקדש ולא נהנה ממנו, כגון שקרע בגד של הקדש מעל,
 שהרי דימה הכתוב את המעילה לעבודה זרה, והשינוי האמור שם
 הוא פגם בלא הנאה. או מי שנהנה מחפץ שדרכו להיפגם בשימוש
 ולא פגם אותו, יכול שמעל, שהרי דימה הכתוב את המעילה לסוטה,
 והמעילה האמורה בה היא הנאה בלא פגם. ובמחוקר לקרקע –
 יכול שמועלין באילן של הקדש המחובר לקרקע, ובשליח שעשה
 שליחותו, כלומר, יכול שאם שלח שליח שיטול מן ההקדש,
 שהשליח מעל כאילו עשה מדעת עצמו, והמשלח לא מעל.
 תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב 'חטאה', ודרשו מכך גזירה שזה,
 נאמר 'חטא' בתרומה (במדבר יח לב) 'ולא תשאו עליו חטא, ונאמר
 'חטא' במעילה, 'חטאה' (שם), למדנו מכך – מתרומה למעילה ששה
 דברים: א. מה חטא האמור בתרומה שחייבין עליו חומש, הוא
 דווקא הפגם וגם נהנה, שכן נאמר (ויקרא כב ד), 'ואיש כי יאכל וגו'
 ויסק חמשייתו עליו ונתן לפהו, ואי אפשר לאכילה בלא הנאה
 ופגימה. ב. ומי שפגם נהנה – חזר שאכל תרומה הוא הפוגם והוא
 הנהנה. ג. ובדבר שפגם בו נהנה – והפגימה וההנאה הן באותו
 כזית שאכל. ד. ופנימתו והנאתו באים באחד – באותו זמן. ה.
 ובתלוש מן הקרקע – שאין התרומה חלה על פירות המחוברים
 לקרקע. ו. ובשליח שעשה שליחותו, כלומר, אין בעל התבואה
 עצמו צריך לתרום תבואתו אלא יכול למנות שליח שיתרום עבורו.
 אף בחטא האמור במעילה יש בו ששה דברים הללו: א. צריך שיהא
 פוגם ונהנה, כלומר, שיפגם החפץ וגם ינהה ממנו. ב. צריך שמי
 שפגם הוא זה שנהנה, אבל אם פגם אחד ונהנה חבירו, כגון שביקע
 בקרדום של הקדש עצים של חבירו ונפגם הקרדום שלא נהנה הוא
 אלא חבירו, לא מעל. ג. וצריך שפדבר שפגם בו נהנה, ולא אם
 נהנה מדבר אחד של הקדש ולא פגם, ופגם דבר אחר של הקדש אבל
 לא נהנה. ד. ופנימתו והנאתו באחד – ולא אם נהנה מדבר של
 הקדש ולא פגם היום, ולמחר פגמו בלא הנאה. ה. ובתלוש מן
 הקרקע – ולא אם נהנה מהקדש המחובר לקרקע. ו. ובשליח מן
 ששלחו ליטול משל הקדש, שעשה שליחותו כמו שנצטווה, חייב
 המשלח ולא השליח, כי במעילה יש שליח לדבר עבירה.
 הברייא מרבה חיובים שונים של מעילה שאינם דומים לתרומה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז אייר, תשי"ט
 ברוקלין.

הווי"ח אי"א נ"נ מלאכתו מלאכת שמים

רב פעלים הרב יוסף ע. שי

שלום וברכה!

... שמעתי לא מכבר אשר אביו שליט"א מצטיין בסגנונו האטלקית. ואולי יש מקום שיקדיש
 מזמנו לכתובת מאמרים קלי ההבנה (וקלי הסגנון) בהנוגע לקיום מצות מעשיות בפועל דוקא ולאורח
 חיים מסורתי בחיי היום יום - בשביל הנוער והצעירים דוברי איטלקית ומתאים לתכונות נפשם.

הדגשתי ע"ד קלות כו' כני"ל - כי ב' הספרים מאביו שישנם אצלי - לפי ידיעתי בשפה זו (שאינה
 מספיקה ופשיטא שאיני מומחה בה כלל) - מתאימים לרמה גבוהה הרבה יותר - הן בידיעת השפה והן
 בידיעות בכלל.